

Monumentenzorg en Archeologie

Rijswijk

Gemeente Rijswijk

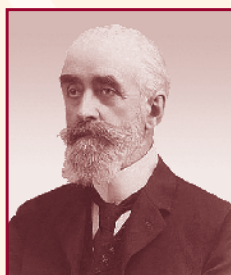
Bureau Monumentenzorg en Archeologie

nummer 5, december 2010

Von Fisennetribune in Bonifatiuskerk gerestaureerd

In de Bonifatiuskerk aan de Van Vredenburgweg bevindt zich rechts van het hoofdaltaar al meer dan honderd jaar de zogenaamde Von Fisennetribune. Gaandeweg waren de oorspronkelijke kleuren en schilderijen verdwenen onder stuc, zachtboard en grauwe verf, en de toegangsdeur was verwijderd. In 2010 is de oude staat weer zoveel mogelijk hersteld.

Jhr. P.M.G. von Fisenne (1837-1914) woonde op Den Burch. Hij was wethouder van Rijswijk van 1878-1910 en lid van de Eerste Kamer voor de RKSP van 1904-1910. De familie Von Fisenne leverde een belangrijke bijdrage aan de bouw en inrichting van de Bonifatiuskerk.

De tribune dankt zijn naam aan jonkheer Pieter M.G. von Fisenne (1837-1914), die onder andere wethouder van Rijswijk is geweest. De familie Von Fisenne-Van der Kun, die op het landgoed Den Burch woonde, heeft een belangrijke financiële bijdrage geleverd aan de nieuwe neogotische kerk die in 1896-1897 werd gebouwd, ter vervanging van de kleinere kerk die rechts van de huidige kerk stond. De Fisennes deden een genereuze gift van f 25.000,-, op voorwaarde dat er voor hen missen werden gelezen, dat zij voor eeuwig op de lijst van weldoeners zouden staan en dat zij – net als in de oude kerk – een eigen tribune zouden krijgen, met een eigen ingang.

In 1946 vertrok kleinzoon Louis von Fisenne uit Rijswijk. De buitenplaats Den Burch was door Duitse militairen zo volledig uitgewoond dat herstel eenvoudig onbetaalbaar was. De tribune werd in gebruik genomen door de Zusters van Liefde uit Tilburg, die de zorg hadden voor het naast de kerk gelegen klooster en het onderwijs op de Mariaschool.

Rond de millenniumwisseling was er van de tribune niet veel meer

over. Tegen het houten plafond was zachtboard gespijkerd, het oorspronkelijke schilderwerk was verdwenen onder een stuclaag en het interieur van de kerk was overgeschilderd met grijze latexverf. De originele eikenhouten toegangsdeur en het kozijn waren verwijderd en de deuropening was dichtgemetseld. In 2009 werd ingegrepen. Con Steinebach van CSB bouwadvies adviseerde het parochiebestuur om het oorspronkelijke schilderwerk van de tribune bloot te leggen, schoon te maken en te retoucheren. De gemeente Rijswijk was bereid subsidie te geven, op voorwaarde dat de werkzaamheden in 2010 voltooid zouden zijn.

Dit is gelukt. De schilder Ruud Geers van Geers Schilderwerken uit Voorburg verwijderde de grijze verflaag, de zachtboard plafondplaten en de stuclaag. Zo kwam het oude schilderwerk weer tevoorschijn, dat door Ruud Geers vakkundig is hersteld. Ook heeft hij de toegangsdeur ingeschilderd, vrijwel zoals hij er oorspronkelijk uitzag.

De oude beschrijvingen zijn goed bewaard gebleven.

De dichtgemetselde doorgang is aan de linkerkant zichtbaar (foto: Con Steinebach).

Zorgvuldig worden de oorspronkelijke beschrijvingen hersteld. Aan de rechterkant zijn de oude beschrijvingen nog bedekt met latexverf (foto: Frank Geers).

De omtrek van het paleis is met een granieten band zichtbaar gemaakt. De Naald, opgericht in 1792-1793, domineert weer het hart van het Rijswijkse Bos.

Het Rijswijkse bos

In het voorjaar van 2010 was de renovatie van het Rijswijkse Bos voltooid: het bos uitgedund, de wandelpaden opgeknapt en het veld rondom De Naald heringericht.

Het bos heeft een lange geschiedenis. In 1630-1635 liet stadhouder Frederik Hendrik er een paleis bouwen, het Huys ter Nieuburch, dat internationale bekendheid kreeg toen er in 1697 de Vrede van Rijswijk werd gesloten. Eind achttiende eeuw werd het paleis gesloopt en vervangen door een gedenknaald.

Samenwerking archeologie

Op 15 november 2010 onthulde wethouder Jos Bolte (Cultuur) de waterput bij de kerk in de Herenstraat, samen met professor W. Willems, decaan van de faculteit Archeologie van de Universiteit Leiden. Aansluitend op de onthulling van de waterput ondertekenden wethouder Bolte en professor Willems een samenwerkingsovereenkomst 'Archeologie' tussen de gemeente Rijswijk en de Universiteit Leiden. Door deze overeenkomst kunnen studenten van de faculteit Archeologie stage lopen bij het taakveld Archeologie van de gemeente Rijswijk en is er samenwerking mogelijk op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en onderwijs.

In het Museum Rijswijk ondertekenen wethouder van Cultuur J. Bolte (midden) en professor W. Willems van de Universiteit Leiden (rechts) de samenwerkingsovereenkomst Archeologie. J.M. Koot (links), gemeentelijk archeoloog, kijkt toe (foto: Tino van Dam).

De landschapsarchitect Jelle Bennema van de Deltavormgroep maakte een ontwerp voor het centrale veld. Zes grote granieten platen vertellen in tekst en beeld het verhaal van het paleis, en de contourlijn ervan werd zichtbaar door een granieten band.

Toen de gemeentearcheologen een klein onderzoek instelden om de exacte positie van het paleis te bepalen, deden zij een verrassende ontdekking. In de literatuur stond altijd dat de funderingen tijdens de sloop waren verwijderd, maar de opgraving wees heel anders uit. Enkele decimeters onder de grasmat kwam de fundering van het paleis tevoorschijn. Daarmee blijkt Rijswijk een bijzonder archeologisch monument in zijn bodem te hebben.

Waterput Herenstraat

Op de kruising van de Herenstraat en de Kerklaan vonden de Rijswijkse archeologen in 2002 de vroegere openbare waterput van het dorp. Toen de put werd aangelegd – ergens tussen 1500 en 1550 – haalden de Rijswijkers het water naar boven met een emmer aan een ketting.

Wethouder van Cultuur J. Bolte (tweede van rechts) en professor W. Willems van de Universiteit Leiden (eerste van rechts) onthullen de waterput (foto: Tino van Dam).

Maar vanaf 1620 gebeurde dat met een pomp, op een paar meter afstand van de waterput. Tussen pomp en put liep een loden buis en de put werd afgedekt door een gemetselde koepel. Vanaf 1897 werd Rijswijk geleidelijk aangesloten op de waterleiding; de waterput raakte buiten gebruik en werd vergeten.

Toen de waterput in 2002 was teruggevonden, kwam van vele kanten het verzoek om hem zichtbaar te houden. In 2009 deed zich daartoe de mogelijkheid voor. De Delftse architect Jan Hoppenbrouwers maakte een plan dat in 2010 werd uitgevoerd. Boven de koepel van de put kwam een dikke gelamineerde glasplaat (3,5 meter in doorsnee) waar je overheen kunt lopen. Aan een kant zit geen glas maar een rooster. Waar vroeger de loden buis naar de pomp liep, is nu een lichtlijn.

Bij de uitvoering van het plan waren velen betrokken: aannemer Mensert uit Delft, verschillende onderaannemers, ambtenaren van de gemeente Rijswijk, de marktmeester en de firma Archeoplan, eveneens uit Delft.

Monumentendag en Monumentenprijs 2010

Op zaterdag 11 september vond de 24ste Open Monumentendag plaats. Ook de gemeente Rijswijk organiseerde activiteiten rondom het thema van dit jaar, 'De smaak van de negentiende eeuw'. Centraal daarbij stond de architectuur, die vooral gekenmerkt was door neostijlen, industrialisering en woonwijken. Ook in Rijswijk werden in de negentiende eeuw schitterende bouwwerken neergezet, zoals de neogotische Bonifatiuskerk aan de Van Vredenburgweg, het gemaal aan het Jaagpad uit 1895 en de Schaaapweimolen uit 1826. Diverse monumenten waren opengesteld voor bezoek.

Tijdens de openingsceremonie in de Oude Kerk reikte wethouder Jos Bolte de jaarlijkse monumentenprijs uit, dit keer aan de familie Ruysch, de eigenaar van de buitenplaats Overvoorde uit 1623. Jarenlang had het huis dienst gedaan als conferentieoord, maar de familie nam het weer in gebruik als woonhuis en zette zich energiek in voor de restauratie. Die is nog niet voltooid, maar de gemeente vond de monumentenprijs verdiend als beloning voor de inspanningen tot dusver, en als aanmoediging aan de familie Ruysch om op de ingeslagen weg voort te gaan. De eigenaren ontvingen een waardecheque en een ingelijste afbeelding van Overvoorde.

Verder hebben vijf eigenaren van een monument een gemailleerd monumentenbord ontvangen. Zo'n bord bevat informatie over het monument en komt aan de gevel te hangen, ter informatie van de voorbijgangers.

Achter een modern plafond kwam een beschilderd zeventiende-eeuws balkenplafond te voorschijn. Een detailopname toont de fraaie decoratie.

Ontdekking op Overvoorde

Het zeventiende-eeuwse landhuis Overvoorde ondergaat een metamorfose. Met veel plezier en respect voor het verleden werken de eigenaar Peter Ruysch en zijn familie aan de restauratie. Er zijn al verscheidene historische vondsten gedaan, zoals een balkenplafond in de keuken, dat beschilderd is met plantenranken, grotesken, druiventrossen en andere figuren – vermoedelijk ook uit de zeventiende eeuw.

Het balkenplafond was helaas niet compleet, omdat de vloerplanken waren verwijderd. Maar in oktober 2010, nadat een twintigste-eeuws trapje aan de achterkant van

De vier gevonden vloerplanken

Overvoorde was afgebroken, vond de eigenaar daaronder vier beschilderde planken. Ze hadden gedeeltelijk in de modder en het beton gelegen en waren redelijk goed bewaard. Misschien kunnen ze helpen het hele plafond te reconstrueren, maar dan zal onderzoek moeten uitwijzen dat het inderdaad vloerdelen van dit plafond waren. Een andere mogelijkheid is dat ze uit een andere kamer afkomstig zijn.

De voorgevel van Overvoorde.

De rolpaal hersteld

In de negentiende eeuw werd de Vliet bevaren met trekschuiten, voortgetrokken door mensen of paarden. Ze liepen over een pad langs de oever, het jaagpad; 'jagen' was de vakterm voor het voort-slepen van een trekschuit. Waar de Vliet een bocht maakte, dreigde de schuit de kant in getrokken te worden en om dat te voorkomen werd het sleeptouw langs een rolpaal geleid.

De rolpaal aan het Jaagpad.

Er is één Rijswijkse rolpaal (uit ca. 1895) over en die verkeerde in slechte staat. De gemeente – gealarmeerd door de Historische Vereniging – besloot hem te laten herstellen. Later kreeg hij een toepasselijke plaats aan het Jaagpad, bij het gemaal, waar hij op 5 oktober door wethouder Jos Bolte werd onthuld. Dit is niet de oorspronkelijke plek, maar waar de rolpaal aanvankelijk dienst deed, is onbekend.

Archeologisch onderzoek Zwethzone

Het project-Zwethzone is de aanleg van een groen en waterrijk gebied langs de Zweth, die van Rijswijk naar Naaldwijk loopt. In het project werken verschillende instanties samen: de provincie Zuid-Holland, het Hoogheemraadschap van Delfland en de gemeentes Midden-Delfland, Rijswijk en Westland.

In Rijswijk wordt in Sion en het Wilhelminapark het groengebied langs de Zweth heringericht. Om de waterberging te vergroten zijn in het Wilhelminapark de bestaande vijvers uitgebreid en zijn in het noordelijkste deel van Sion nieuwe waterpartijen aangelegd. Verder is de groenstrook langs de Mgr. Bekkerslaan anders ingericht.

In de omgeving van de Zwethzone zijn eerder belangrijke archeologische vondsten gedaan, bijvoorbeeld bij Rijswijk-De Bult (een opgraving aan de Tubasingel in 1967-1969) en in de Hoekpolder. Daarom waren – nu zich de gelegenheid voordeed om opgravingen in de Zwethzone te doen – de verwachtingen hooggespannen. We zouden er resten kunnen aantreffen uit de Late Steentijd, de Romeinse tijd, de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd. Daarom hebben archeologen van de gemeente Rijswijk er van 28 juni tot en met 6 oktober onderzoek uitgevoerd. In totaal werden er in het Wilheminapark, in Sion en langs de Mgr. Bekkerslaan 9 opgravingsputten en 39 proefsleuven aangelegd.

In de Zwethzone worden vijvers vergroot. Voorafgaand aan het grondwerk verrichten de archeologen onderzoek met proefsleuven.

Links: handwerk in de proefsleuf. Boven: archeologen aan het werk.

De proefsleuven hebben geen archeologische resten uit de Late Steentijd opgeleverd, maar de werkputten bevatten wel veel sporen uit de Romeinse tijd. Vooral veel greppels, deel uitmakend van een omvangrijke strokenverkaveling die we al eerder zowel in Rijswijk als in Midden-Delfland hadden aangetroffen. Bovendien zijn in het Wilhelminapark sporen gevonden van een nederzetting uit de Romeinse tijd, die nog niet bekend was. De Late Middeleeuwen zijn het duidelijkst vertegenwoordigd in Sion. Het zijn kuilen en greppels die hoorden bij een nederzetting uit de twaalfde of dertiende eeuw, die ook sporen heeft nagelaten in en langs het tracé van Rijksweg A4. De andere sporen zijn grotendeels minder dan honderd jaar oud.

Colofon

Uitgave	Gemeente Rijswijk, Bureau Monumentenzorg en Archeologie
Teksten en redactie	B. van der Have, O. Holthausen, H. van Klaveren, J.M. Koot, E. Rinia en P. Schott (Von Fisennetribune)
Eindredactie	Het Laatste Woord, Arnhem en Bennekom
Illustraties	Gemeente Rijswijk, tenzij anders vermeld
Lay-out	Koring Grafische Vormgeving
Druk	Oranje Van Loon drukkers
Oplage	5000
Datum	november 2010

© Gemeente Rijswijk

Wilt u meer weten over monumentenzorg, het archeologisch onderzoek in Rijswijk of over vondstmeldingen, dan kunt u contact opnemen met:

Archeologie

Tel. (070) 326 1973
Fax (070) 326 1410
E-mail Archeologie@rijswijk.nl

Monumentenzorg

Tel. (070) 326 1153
Fax (070) 326 1410
E-mail monumentenzorg@rijswijk.nl

Correspondentieadres

Gemeente Rijswijk
Afdeling Stad en Samenleving, Sectie REO
Bureau Monumentenzorg en Archeologie
Postbus 5305
2280 HH Rijswijk

Bezoekadres

Stadhuis Rijswijk
Bogaardplein 15
2284 DP Rijswijk